

**პოლიფონიური მღერის ტრადიციული კულტურა და
ინტერპერსონალური თანამშრომლობა ჩრდილოაღმოსავლეთ ინდოეთის
ეთნიკური უმცირესობის — ჩახესანგის ნაგას ტომში**

როგორც უორდანიამ აღნიშნა (2010), აზიის ვოკალურ პოლიფონიას მეცნიერები ნაკლებად აქცევენ ყურადღებას. ამიტომ, არაა გასაკვირი, რომ სამხრეთ აზიის რეგიონული ხალხური მუსიკის სფერო, კერძოდ, ვოკალური პოლიფონია ეთნომუსიკოლოგიურად არასაკმარისადაა გამოკვლეული. გამონაკლისს წარმოადგენს კაუფმანისა და შნაიდერის კვლევები ჩრდილოაღმოსავლეთ ინდოეთის ნაგას ძირძველი ტომის მუსიკის შესახებ (Kauffmann and Schneider, 1960). ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში ნაგას ტომი ინდოეთისაგან დამოუკიდებლობისათვის იბრძოდა და მონაწილეობდა ინდოეთის არმიის უზარმაზარ კონტინგენტთან შეიარაღებულ კონფლიქტში. 2011 წლამდე უცხოელთა შესვლის აკრძალვა აბრკოლებდა სავლელ სამუშაოებს ამ რაიონში. 2012 წლიდან მე ვხელმძღვანელობდი კვლევას ამ რეგიონში ექსპედიციის მონაწილეების დაკვირვებებზე, ინტერვიუებსა და ხმის ჩანაწერებზე დაყრდნობით. ამგვარად, შევისწავლე ჩახესანგის ნაგას ტომის სასიმღერო კულტურა ლი, რომელიც ინახავს ვოკალური პოლიფონიის ყველაზე მდიდარ ტრადიციას ნაგას ყველა სხვა ტომს შორის. ამ სტატიის მიზანია სასიმღერო კულტურა ლი-ს დამახასიათებელი თავისებურებებისა და მისი ზეპირი გადაცემის სტაბილური და განვითარებადი ელემენტების დემოსტრირება, ასევე, მსჯელობა ლი-ს, როგორც ინტერპერსონალური თანამშრომლობის ფორმის სოციალურ როლზე სოფელ ჩახესანგ-ნაგას მოსახლეობაში.

ისტორიული ცნობები ნაგას ტომების შესახებ

ნაგას ტომების ისტორია ტანჯავითაა სავსე. ძნელბედობა დაიწყო ბრიტანეთის იმპერიის მიერ მათი მიწების კოლონიზაციით 1878 წელს. 1944 წელს, მეორე მსოფლიო ომის დროს, რეგიონის ჩრდილოეთ ნაწილში გაიმართა კოჰიმას ბრძოლა, სადაც ბრიტანელი ინდოელების ჯარები იბრძოდნენ იაპონელების წინააღმდეგ. ნაგების ინტენსიური გამათავისუფლებელი მოძრაობა 1940-იან წლებში დაიწყო და 1947 წლის 14 აგვისტოს ეროვნულმა ლიდერმა ფიზომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. თუმცა, დამოუკიდებლობის მოპოვების ამ წარუმატებელმა მცდელობამ რეგიონის ორ, საერთაშორისო საზღვრით გაყოფილ ნაწილად — ინდურად და ბირმულად — გახლეჩა გამოიწვია. მას შემდეგ ინდოეთის ნაგები კვლავ განაგრძობს ენერგიულ ბრძოლას დამოუკიდებლობისათვის. 1950-იან წლებში ინდოეთის არმია აწარმოებდა შეიარაღებულ კონფლიქტს ნაგების წინააღმდეგ. ასობით სოფელი დაიწვა და განადგურდა, სოფლის მოსახლეობა ჯარისკაცების იბრძოდა ინდური არმიის წინააღმდეგ. 1963 წელს ინდური ნაგას რეგიონებს ნაგალენდის შტატი ეწოდა (სურ. 1). ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმების შემდეგ, 1997 წელს, ნაგალენდის ხელისუფლებამ დაიწყო სწრაფვა მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის ორიგინალური სტრატეგიისა და მშვიდობიანი საზოგადოების ჩამოყალიბებზე. ამის მიუხედავად, ნაგას ხალხი ძველებურად წინააღმდეგობას გრძნობს საკუთარ იდენტობასა და ინდოეთის მოქალაქეობას შორის.

ნაგა ინდო-მიანმარის საზღვართან მცხოვრები ინდო-მონღოლოიდური წარმოშობის რამდენიმე სატომო უმცირესობის გაერთიანების საერთო სახელია. ინდოეთის

მოსახლეობის 2011 წლის აღწერის თანახმად, ნაგალენდის მოსახლეობა შეადგენს 198 602 ადამიანს, მათ შორის, 84,2% ნაგაა. ნაგალენდის ხელისუფლებამ აღიარა ნაგას 14 ტომი. რომლებიც მმოსახლეობის შემცირების ტენდენციას განიცდიან: კონიაკ ნაგა, სემა ნაგა, აო ნაგა, ლოთა ნაგა, ჩახესანგ ნაგა, ანგამი ნაგა, სანგტამ ნაგა, ზელიანგ ნაგა, ინჩუნგერ ნაგა, ჩანგ ნაგა, რენგმა ნაგა, ხიამნუნგამ ნაგა, ფომ ნაგა და პოჩური ნაგა.

ეს სტატია ჩახესანგ ნაგას ეძღვნება. ნაგალენდში ასაშურისა და ბენგალურისაგან ნაწარმოებ საერთო ენაზე, ნაგამესეზე, საუბრობენ, რადგან ნაგას ცალკეული ტომების ძირძველი ენები ძალიან განსხვავებულია ერთმანეთისაგან. ნაგას ყველა ტომის საზოგადოებაში ადამიანები მჭიდრო ურთიერთობას ინარჩუნებენ ერთმანეთთან არა მარტო სოფლად, არამედ ქალაქებშიც, სადაც მიგრირებულნი არიან. შესაბამისად, ნაგა — ესაა ეთნიკური კონცეფციის ტიპი ერთიანობისა მრავალფეროვნებაში, რომელიც ჩამოყალიბდა წინააღმდეგობრივი გამოცდილების საფუძველზე. ნაგას იდენტობა მრავალშრიანია: ერთი მხრივ, ისინი განსხვავდებიან ინდოელებისაგან, მეორე მხრივ კი — განსაკუთრებულნი არიან ნაგას სხვა ტომებისგანაც (სურ 2).

ნაგას ტრადიციები და ქრისტიანიზაცია

ნაგას ტრადიციული საზოგადოება ეგალიტარულ ურთიერთობებს ემყარება, სადაც არ არსებობს იერარქიული სოციალური კლასი. გაონ ბურას-ის (სოფლის უხუცესები) პარლამენტარული მართვის სისტემა აქ მტკიცედ დამკვიდრდა ბრიტანული კოლონიზაციის პერიოდში. ნაგას ყველა ტომი, ტრადიციულად, ანიმიზმსა და თავებზე ნადირობას მისდევდა. მაგალითად, ნაგას სჯეროდა, რომ მეგალიტებს აქვთ სულები, ხოლო ცხოველების სკალპები გამოფენილი ჰქონდათ სახლის შესასვლელ კართან ბოროტებისაგან თავდასაცავი ამულეტების სახით. თავებზე ნადირობას მიმართავდნენ, ასევე, სოფლები-სა და სანადირო მიწების მეზობელი მტრებისაგან დასაცავად. ეს მნიშვნელოვანი იყო, როგორც ვაჟკაცობის მიღწევის რიტუალიც. ტრადიციულ საგანმანათლებლო სისტემაში სახელწოდებით *მორუნგ*, ბიჭები საერთო საცხოვრებელში ცხოვრობდნენ და ეცნობოდნენ ისეთ ტრადიციებს, როგორიცაა ნადირობა, რიტუალური ქმედებები, ტატუირება, ცეკვა და სიმღერა. ამ უდამწერლობო საზოგადოებაში ასეთი სისტემა აუცილებელი იყო მემკვიდრეობითი ფოლკლორის, წინაპართა ისტორიის, ასევე, ნაგას ხალხისთვის აუცილებელი ცოდნისა და უნარების გადაცემისათვის. თუმცა, ქრისტიანობის შემოსვლის შემდეგ სისტემა *მორუნგ* გაქრა.

დღესდღეობით, ნაგალენდის მოსახლეობის დაახლოებით 75% ქრისტიან-ბაპტისტია. პირველი ბაპტისტური ეკლესია ამ რეგიონში 1872 წელს დაარსდა ამერიკელი მისიონერის, ედვინ კლარკის მიერ (1839—1913). ბაპტისტური დოქტრინა მარტივად ვრცელდებოდა მთელ რეგიონში ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ. სკოლები და ბაპტისტური ეკლესიები თანდათან ნაგას სოფლების ცენტრებად იქცა. თანამედროვე ნაგალენდში საკვირაო მსახურებები ადგილობრივ ტომთა ენაზე სრულდება, თუმცა, სოფლის მოსახლეობა ჰიმნებსა და გოსპელებს ევროპული ფუნქციონალური ჰარმონიით მღერის.

რამ განაპირობა ნაგას ასეთი აბსოლუტური მოქცევა ბაპტისტ-ქრისტიანობაზე? ეგალიტარიზმსა და დემოკრატიაზე დაფუძნებული ტრადიციული სოციალური სტრუქტურის გათვალისწინებით, ნაგას არ გაუჭირდებოდა ბაპტისტური ეკლესიის კონგრეგაციონალიზმზე მოქცევა. მაგალითად, ბაპტისტები პასტორებს საკუთარი ტომიდან ირჩევენ, ეკლესია კი ხელს უწყობს მათი დემოკრატიულობის შენარჩუნებასა და მსახურებაში ადგილობრივი ენების გამოყენებას. გარდა ამისა, ბაპტისტურმა ეკლესიამ ნაგა თავისი მუსიკითაც დაინტერესა. ტრადიციულად, ერთად მღერა ადგილობრივი ვოკალური პონიფონიის ტრადიციებით ნაგას ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი იყო. ამგვარად, საეკლესიო მღერის შერეული საგუნდო სტილისადმი დიდმა ინტერესმა ნაგას

ქრისტიანებად მოქცევაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. ქალაქურ რაიონებშიც კი ნაგას ყოველ ტომს საკუთარი ბაპტისტური ეკლესია აქვს, რაც ხელს უწყობს ნაგას ტომობრივი საზოგადოებებისა და სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებას.

ლი-ს ტრადიციული პოლიფონიის მახასიათებლები

2011 წლის აღწერის თანახმად, ჩახესანგ-ნაგას მოსახლეობა 154 874 ადამიანს ითვლის. მათი უმრავლესობა, ნაგალენდის სამხრეთ ნაწილში მდებარე ფეკის რაიონის მთიან სოფლებში, თავს სოფლის მეურნეობით ირჩენს. ჩახესანგი სამი სუბ-ტომის საერთო სახელია, რომლებიც საუბრობენ ენებზე — ჩოკრი, ხეჟა და სანგტამი. სახელი ჩახესანგი ამ სამი სახელის პირველი მარცვლების შერწყმითაა მიღებული და 1945 წელს დამკვიდრდა.

ჩემი გამოკვლევები ეძღვნება სასიმღერო ტრადიციას ლი ჩოკრის ენაზე. ნაგას ყველა სხვა ტომს შორის, ჩოკრის ენაზე მოსაუბრეებს შემორჩათ ვოკალური პოლიფონიის ყველაზე მდიდარი ტრადიცია, ერთი მხრივ, ასამისა და ბირმის კულტურული ზეგავლენისაგან თითქმის სრული თავისუფლების გამო, მეორე მხრივ კი, ამ ენაზე მოსაუბრე მოსახლეობის ქრისტიანობაზე შედარებით გვიანი და ნელი (1970-იანი წლებიდან) მოქცევის გამო.

დღესდღეობით ლი-ს ნაირგვარ პოლიფონიურ ვარიანტებს ხშირად ასრულებენ სოფლის ქალები მთიან ბრინჯის მიწოდებებში ერთობლივი მუშაობის დროს. პირველ რიგში, გიჩვენებთ ლი-ს ორიგინალურ მუსიკალურ ელემენტებს, რომლებიც ჩავინერე მიწოდების სამუშაოების დროს სოფლებში ტიპურ და ფუსაჩოდუ. ლი იმდერება მინიმუმ ორი და მაქსიმუმ რვა შერეული ხმის მიერ და ყოველი ხმა სახელდება მათი რეგისტრის შესაბამისად — შული, ურე, რესო, ბოტსუ და ა.შ. ყველა პარტია სრულდება ერთ რიტმში ერთი ტექსტით. ზოგჯერ ემატება რიტმული ზუზუნი ძალიან დაბალ ტონში. ლი არ არის პარალელური პოლიფონია, თუმცა ხშირად გვხვდება პარალელური კვარტები, კვინტები და ოქტავები. ლი-ს რეპერტუარი ორგვარია: 1) თავისუფალი რიტმის ლი და 2) ტატი პულსირებული რიტმით (სურ. 3).

1) თავისუფალი რიტმის ლი. ამ რეპერტუარის სიმღერები *a cappella* სრულდება და მათი გამორჩეული თავისებურებაა ნელი ვიბრატოს გამღერება მაჟორული სეკუნდის გახანგრძლივებით. თუ ტონიკად C-ს მოვიანზრებთ, ყოველი პარტია ირჩევს სამ ან ოთხ ნოტს C, D და G-დან 3 ოქტავაში (მაგ. 1). E და A გამოიყენება მხოლოდ ვიბრატოებში D-E ან G-A, დასავლური ტრელების მსგავსად. შედეგად, ყველა ხმა თავის პარტიაში ტოვებს გამის მეოთხე და მეშვიდე საფეხურებს. მაგალითი 2 არის ტიპური სიმღერა ლი წმინდა კვარტისა და კვინტის ჰარმონიული ვიბრატოს ტექსტურით. სოფლის საეკლესიო ჰიმნებში მაჟორული სამხმოვანება არ გამოიყენება.

2) ტატი პულსირებული რიტმით. ამ ტიპის სიმღერები აკომპანირებულია სიმებიანი ინსტრუმენტით სახელწოდებით ტატი (სურ. 4). საკრავს გოგრისაგან დამზადებული ჯამისმაგვარი მუცელი აქვს, რომელზეც ღორის განელილი ნაწლავებია გადაკრული. თხელი ბამბუკის ყელზე გაჭიმულია ლითონის სიმი, ხოლო ჯორაკი დამზადებულია ლოკოკინის ნიჟარისაგან, რომელსაც სოფლებები ამრავლებენ და ჭამენ. ტატიზე დაკვრისას მრავალჯერ იმეორებენ ორბგერიან მარტივ რიტმულ მოტივს (მაგ. 3. 4). ტონიკა მიიღება სიმზე მარჯვენა ხელის საჩვენებელი თითის გამოკვრით, ხოლო სხვა ნოტი — ა მარცხენა ხელის თითის მსუბუქი შეხებით. ინტერვალი ამ ნოტებს შორის ყოველთვის დიდი ან პატარა სექსტაა. მაგალითად, თუ ტონიკა არის C, მეორე ნოტი იქნება A ან As. ტატი თანხლებულ სიმღერებში თითოეული პარტიის შემსრულებელი ირჩევს სამიდან ხუთ ბგერამდე C, D, G და A-დან 3 ოქტავაში. საინტერესოა, რომ E და A გამოიყენება, როგორც ბუნებრივი, ისე დადაბლებული სახით, ხოლო ბგერათა სიმალეები მნიშ-

ენლოვნად განსხვავდება თანაბარტემპურიებული ბგერებისაგან. მაგალითი 3 გვიჩვენებს ტატიო თანხლებულ სიმღერას სოფლელი ბავშვების შესრულებით პარტიებით ურე და რესო. ეს პარტიები მსგავს მოძრაობებზეა აგებული და წმინდა კვარტისა და კვინტის ინტერვალებს ემყარება. ბავშვები ამგვარი მარტივი მოძრაობების გამოყენებით ინყებენ სწავლას, შემდეგ კი ეუფლებიან ირიბი და შემხვედრი მოძრაობის ტექნიკას, რომელიც ნაჩვენებია მაგალითებზე 2 და 4 . გარდა ამისა, ტატიო თანხლებულ ზოგიერთ სიმღერაში კანონური პოლიფონიაა გამოყენებული. მაგალითი 4 გვიჩვენებს, რომ ორი პულსის შემდეგ პირველი ჯგუფის ურე-ს პარტიის მელოდია იმიტირებულია მეორე ჯგუფის ურე-ს პარტიის მიერ.

ჩოკრის ენაზე შესრულებული სიმღერების ტექსტები შექმნილია ფიქსირებული ლექსებისგან, რომლებიც 4 და 5 მარცვლიანი, ორი, ურთიერთმონაცვლე ფრაზისაგან შედგება. მაგალითი 5 ტრადიციული სასიყვარულო სიმღერაა. მისი პირველი ნაწილის ყოველი სტროფის რითმა მასში ჩასმული სიტყვით “*ha Shevüli*” (ჩემი შეყვარებული) სასიამოვნო შთაბეჭდილებას ახდენს. ტატიო თანხლებულ სიმღერებში სტროფები მრავალგზის მეორდება (იხ., ასევე, მაგ. 3).

ლი-სა და ტატიო თანხლებული სიმღერების ტექსტები შინაარსის მრავალფეროვნებით გამოირჩევა და მოიცავს სასიყვარულო, პასტორალურ, საბრძოლო, საგმირო, სამგლოვიარო და სხვა თემატიკას. მაგალითი 6 წარმოადგენს სიმღერის ტექსტს, რომელიც გადმოგვცემს სამი ბიჭუნას მეგობრობას. ისინი ოდესღაც *მორუნგში* ცხოვრობდნენ. ორი მათგანი შეჰყურებს ღამის ცას და აკვირდება სამ ვარსკვლავს ორიონის ცენტრში, ფიქრობენ მესამე, გარდაცვლილ ბიჭუნაზე და ინტერესდებიან, ენატრება თუ არა მას ისინი და *მორუნგის* ცხოვრება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, სოფლელი ბიჭუნები სიმღერებს ტრადიციულად *მორუნგის* უხუცესებისგან სწავლობდნენ, ხოლო გოგონები — ბრინჯის მინდორში მუშაობის დროს. სოფლის ტრადიციის ახალგაზრდებისათვის გადაცემის შესანიშნავი შესაძლებლობა იყო ყოველ იანვარში, 7 დღის მანძილზე საგანგებოდ გამართული განწმენდის ცერემონია სახელწოდებით *სუკრუნიე* — ჩახესანგ-ნაგას ყველაზე დიდი დღესასწაული. სიმღერები ეხმარებოდა ახალგაზრდებს, არა მარტო ტრადიციების შეთვისებაში, არამედ ისტორიისა და ფოლკლორის შეცნობაშიც. სამწუხაროდ, ზოგიერთ სოფელში ასეთ ტრადიციულ სასიმღერო კულტურას ქრისტიანიზაცია და მოდერნიზაცია დაკარგვის საფრთხეს უქმნის. დღეს იმ სოფლებში, რომლებშიც მე ვმუშაობ, ლი-ს ძირითადად ქალები ასრულებენ და იშვიათად — მამაკაცები, რომლებიც ხშირად მიემგზავრებიან სოფლიდან უმაღლესი განათლების მისაღებად ან სამუშაოდ. მე გამოვიკვლიე ზეპირი გადაცემის მდგრადი და განვითარებადი ელემენტები, გავაანალიზე სიმღერების მუსიკალური და ვერბალური ტექსტები, რის შედეგადაც აღმოვაჩინე, რომ ლი-ს ტრადიციული მუსიკალური ელემენტები ძველებურად გადაეცემა მემკვიდრეობით, მაგრამ ახალგაზრდებს უჭირთ თავისუფალი რიტმის ლი-სა და ტატიო თანხლებული რთული სიმღერების შესრულება, მაგალითად, კანონური პოლიფონიის ნიმუშებისა, მათი ღრმად შესწავლის შესაძლებლობის არქონის გამო. გარდა ამისა, საბრძოლო ან სამგლოვიარო (დაკრძალვასთან დაკავშირებული) თემატიკის სიმღერები უკვე აღარ სრულდება. მათი ტექსტები ქრისტიანობის გავლენით შეიცვალა (მაგ. 7).

პოლიფონიური მღერა და ინტერპერსონალური თანამშრომლობა

რამ განაპირობა ჩახესანგ-ნაგას საზოგადოებაში პოლიფონიური მღერის ფორმირება? ამ კითხვის პასუხად ლი-ს ხშირად განმეორებადი ტექსტი შეიძლება გამოდგეს: “*Ne hi mo zho, Hanü di yo le*” („უშენოდ არ ვარ ბედნიერი“). ამ სტრიქონს მრავალგვარი ინტერპრეტაცია აქვს. ეს არამარტო გზავნილია შეყვარებულისათვის, არამედ მეტაფორაა

იმის შესახებ, რომ არ შეიძლება მარტო მღერა და, რომ ბედნიერება ერთობლივ მღერას მოაქვს. ესაა, ასევე, მეტაფორა ჩახესანგის სოციალური სისტემისა, რომელიც ინტერპერსონალურ თანამშრომლობას ემყარება. მაგალითად, ჩახესანგ-ნაგას სოფლის ყველა მაცხოვრებლისთვის აქვს საერთო-სახალხო დღესასწაულის ტრადიციული ჩვეულება, რომლის ფარგლებში ერთ-ერთი ცოლ-ქმარი უმასპინძლდება თანასოფელებს ნაირგვარი კერძებითა და ბრინჯის ლუდით. ამგვარი მასპინძლობის სამჯერ შესრულების შემთხვევაში ცოლ-ქმარს აღიარებენ სოფლის ცხოვრებაში შეტანილი წვლილისათვის; აძლევენ უფლებას, ატარონ საგანგებოდ მოქარგული შალი და სოფელში გამოფენენ ქვას, რომელიც წყვილის სიმბოლოდ იქცევა. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ჩახესანგის ნაგა ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავს საზოგადოებისათვის განუელი ღვანლისა და ურთიერთმხარდაჭერის მნიშვნელობას.

იაპონელმა ეთნომუსიკოლოგმა კოიძუმიმ (1984) აღნიშნა, რომ თავებზე ნადირობის¹ ტრადიციების მქონე კულტურებში პოლიფონიური მღერის მდიდარი ტრადიციები შეინიშნება და ეს დაკავშირებულია მათი სიცოცხლის შენარჩუნებასთან. მართლაც, ტაივანის ძირძველი ეთნიკური ჯგუფი ბუნუნი ასრულებდა განსაკუთრებულ სიმღერას თავებზე სანადიროდ წასვლის წინ, ხოლო იგოროტებს ფილიპინების ჩრდილოეთ ლუსონიდან ჰქონდათ გონგების პოლიტირმული ანსამბლის გამოყენების ჩვეულება თავებზე ნადირობის დროს. ზუსტად ასევე, ჩახესანგის ნაგას ოდესღაც ჰქონიათ სიმღერა თავების ძეხვის შესახებ, თუმცა დღეს ის დაკარგულია. ამის მიუხედავად, ვიტყვით, რომ ლ-ს შემთხვევაში ეს უფრო მეტად უკავშირდება გეოგრაფიულ გარემოს და შრომის ტრადიციულ კოოპერაციულ სისტემას. ჩახესანგ-ნაგა მდებარეობს მთიან ტერიტორიაზე, ირგვლივ ბრინჯის ტერასული მიწებები აკრავს და ბრინჯის მოყვანა-დამუშავება-აღება-დაბინავებასთან დაკავშირებული პროცესების უმრავლესობა ხორციელდება ახლო მეგობრების ჯგუფების მიერ, სამეურნეო მანქანებისა თუ მშრომელი პირუტყვის გარეშე. ამ ჯგუფებს *Miile*-ს უწოდებენ. ტერასებზე მძიმე სამუშაოების დროს, თუ ვინმე წამოიწყებს ლის მუშაობის რიტმში, მას აუცილებლად აჰყვებიან *Miile*-ს წევრები სხვადასხვა სასიმღერო პარტიით. ერთობლივი სიმღერა ლი ზრდის მუშაობის ეფექტურობას და ამსუბუქებს დადლილობის შეგრძნებას. მაგრამ ლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფუნქციაა სოლიდარობის მხარდაჭერა, ურთიერთდახმარების სისტემის ჩამოყალიბება და ინტერპერსონალური თანამშრომლობა.

გამოწვევა — მუსიკალური ტრადიციების აღორძინება და მომავალი თაობისათვის გადაცემა

ერთი შეხედვით, სოფლის ახალგაზრდობის ქალაქში გადინებისა და ტრადიციული სოფლური რიტუალებისა თუ ფესტივალების შემცირების გამო, ნაგა დადგა ზეპირი ტრადიციის გადარჩენის პრობლემის წინაშე. არსებობს საზოგადოებრივი აზრი, რომ ტრადიციული ტომის კულტურა სკოლის პროგრამაში უნდა იყოს ჩართული (Nekha, 2015). თუმცა პრობლემას ქმნის ოფიციალურად განათლებული მასწავლებლებისა და სწავლების მეთოდების არარსებობა. თუმცა, ტურისტული პოტენციალის წყალობით, ნაგალენდის შტატის ხელისუფლებამ დაიწყო ნაგას ტომთა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ხელშეწყობა და 2000 წელს ჩაატარა პირველი ფესტივალი სახელწოდებით „რქაცხვირების ფესტივალი“. გარდა ამისა, ყოველ დეკემბერში 10 დღის განმავლობაში, ყოველი ტომის ერთი სოფელი წარმოადგენს თავის ტრადიციულ მუსიკას,

¹ ადამიანის მოკვლის შემდეგ თავის მოკვებისა და შენახვის ტრადიცია. გავრცელებული იყო უმთავრესად აზიის, ამერიკის და ძველი ევროპის ზოგიერთ ხალხში. მსგავსია საქართველოს აღმოსავლეთ მთიანეთში გავრცელებული ტრადიციისა, რომლის თანახმად მტერს მოკვლის შემდეგ მკლავს კვეთდნენ და ინახავდნენ.

ცეკვას, თამაშებს, რიტუალებს და სამზარეულოს ე.წ. „ნაგას მემკვიდრეობის სოფელში“, რომელიც შტატის ხელისუფლების მიერაა მონყობილი. ეს ხელს უწყობს კონფლიქტურ ნარსულთან კავშირის აღმოფხვრას, ადგილობრივი ეკონომიკის გამოცოცხლებასა და ახალგაზრდების დაინტერესებას საკუთარი ტომის კულტურით. თუმცა, ტრადიციების აღორძინების პროცესში იგრძნობა სოფლების არათანაბარი ძალისხმევა და მოტივაცია. გარდა ამისა, ტრადიციულ ცეკვებთან და თამაშებთან შედარებით, *ლის* პოლიფონიის შენახვა და გადაცემა დამატებით შესწავლას მოითხოვს.

დასკვნა

ჩახესანგ-ნაგას *ლის* პოლიფონიური ტრადიცია თაობიდან თაობას გადაეცემა. *ლი*-ს რეპერტუარი ორგვარია: თავისუფალი რიტმის *ლი* და პულსირებული რიტმის *ტატი*, რომლებიც ყოველთვის პოლიფონიურად იმღერება. ამავდროულად, მელოდია ჰარმონიზებულია წმინდა კვარტებისა და კვინტების ინტერვალების გამოყენებით. სიმღერების ტექსტები ჩოკრის ენაზე შექმნილია ფიქსირებული ლექსებისგან, რომლებიც 4 და 5 მარცვლიანი, ორი, ურთიერთმონაცვლე ფრაზისაგან შედგება. ერთობლივი მღერა ითვლება დადებითი სოციალური ურთიერთობების მხარდაჭერისა და მუშაობის ტრადიციულ სისტემაზე ზრუნვის საშუალებად, რის გარეშეც შეუძლებელია სოფლური ცხოვრება. და ბოლოს, ტრადიციული პოლიფონია *ლი* მნიშვნელოვან სოციალურ როლს თამაშობს ჩახესანგ-ნაგას სოფლის მკვიდრთა შორის ინტერპერსონალური თანამშრომლობის ჩამოყალიბებაში.

Covid-19-ის პანდემიის გამო, 2020 წლის მარტიდან ნაგალენდი იმყოფება იზოლაციაში, რომელიც ხანგრძლივი დროით გაგრძელდება. ჩახესანგის ნაგას ახალგაზრდები, რომლებიც ქალაქებში იყვნენ განათლების მისაღებად, დაუბრუნდნენ საკუთარ სოფლებს და ახლა სოფლის მეურნეობითაა დაკავებული. მე გავაგრძელებდი ჩემს კვლევებს იმაზე ფოკუსირებით, თუ როგორ იმოქმედებს ეს მოვლენა ტრადიციული კულტურისა და პოლიფონია *ლის* მემკვიდრეობითობაზე მომავალში. გარდა ამისა, ჩვენ ვაპირებთ, შევისწავლოთ *ლი* სხვა სოფლებშიც ადგილობრივ მუსიკოსებთან ერთობლივი კვლევის ფარგლებში და არ დავიშუროთ ძალისხმევა, რომ ვაქციოთ *ლი* საგანმანათლებლო რესურსად მისი პარტიტურების კრებულის პუბლიკაციითა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებში გავრცელებით.

შენიშვნა

ყველა ფოტო, სურათი და სანოტო მაგალითი ავტორს ეკუთვნის. 2, 3, 5, 6, 7 სანოტო მაგალითებზე წარმოდგენილი სიმღერები და ტექსტები ჩაწერილია ავტორის მიერ სოფელ ტიფუზუში, 2013-2015 წლებში. სანოტო მაგალითი 4 მომანოდა ჩახესანგის კულტურის კვლევის ცენტრმა. ამ ნაშრომის მხარდამჭერია გრანტი JSPS KAKENHI. გრანტის № JP16K02242.